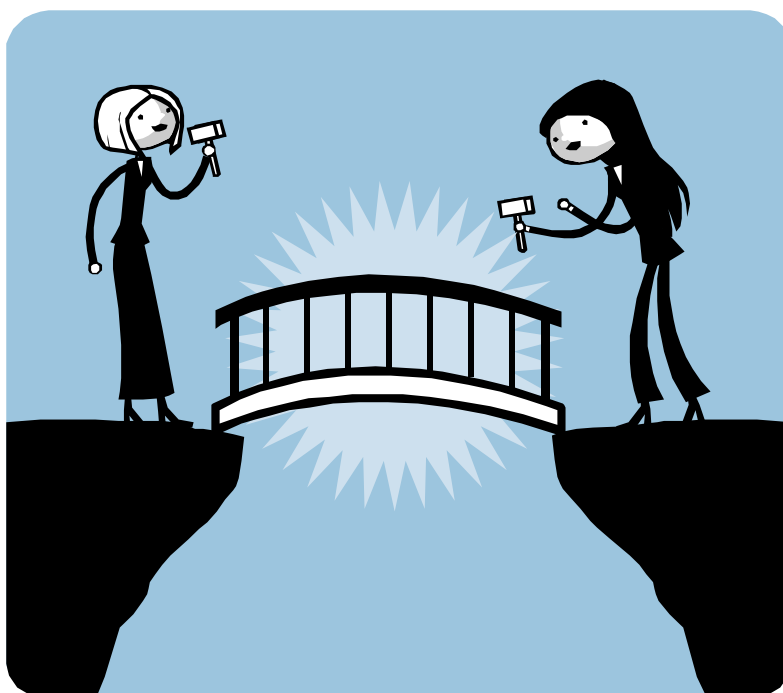

Genovaitė Pugžlienė
Neringa Pajadienė

MOKINIŲ LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS NEFORMALIOJO UGDYMO VEIKLOJE

Praktinės metodinės rekomendacijos

Rokiškis, 2014

TURINYS

Įvadas.....	3
1. MOKINIŲ LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS GRUPĖJE	5
1.1. Literatūros analizė ir metodų paieška.....	5
1.2. Grupinio darbo metodai – aktyvaus mokymo metodai.....	6
1.2.1. Grupinio darbo metodų išbandymas praktiškai, ugdant mokinių lyderystės įgūdžius.....	8
1.2.2. Darbo grupės refleksija.....	9
1.3. Išvados/ rekomendacijos	10
2. AKTYVI POPAMOKINĖ VEIKLA – EFEKTYVIAUSIA LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMO FORMA	11
2.1. Analizė ir strategija	11
2.2. Veiksmai	13
2.2.1. Stovykla „Sniego gniūžtė“	13
2.2.2. Diskusijos metodas	14
2.2.3. Rezultatai ir vertinimas	15
2.3. Išvados	17
2.4. Rekomendacijos	18
3. MOKINIŲ LYDERYSTĖ UŽ MOKYKLOS RIBŲ	19
3.1. Lyderystės įgūdžių ugdymas grupėje, išeinant iš komforto zonos.....	19
3.2. Išvados.....	23
3.3. Rekomendacijos.....	23
Literatūra	24

ĮVADAS

Pastebime, kokie staigūs kultūriniai, politiniai, ekonominiai pokyčiai vyksta mūsų šalyje ir pasaulyje. Mokykla, atsižvelgdama į visus šiuos pokyčius visuomenėje, irgi gyvena permainų laikotarpiu. Ji yra ne tik išipareigojusi perduoti mokiniams žinias, bet ir turi kurti, ugdyti ateities visuomenės žmogų. Mokykloje siekiama, kad mokiniai ne tik turėtų kuo daugiau žinių, informacijos, bet ir būtų kūrybingi, aktyvūs, mokėtų diskutuoti, vadovauti, kritiškai mąstyti, darytų įtaką visuomenės gyvenimui naujomis idėjomis, gebėtų prisitaikyti prie nuolat kintančių gyvenimo sąlygų ir panašiai. Taigi mokykla atlieka svarbų vaidmenį ugdant mokinių lyderystės įgūdžius, nes jos tikslas yra parengti vaikus gyvenimui už mokyklos ribų greitai besikeičiančioje visuomenėje.

Pripažįstant mokinių lyderių ugdymo svarbą, vis dažniau pabrėžiamas lyderystės įgūdžių ugdymo aktualumas, mokėjimas spręsti problemas, priimti sprendimus, savarankiškai veikti, atsakyti už savo veiksmus. Taigi mokykla privalo rūpintis ne tik žinių perteikimu, bet ir gebančios prisitaikyti prie kintančių gyvenimo sąlygų asmenybės ugdymu, parinkti tinkamus ugdymo metodus bei sudaryti sąlygas, kad kiekvienas galėtų vystytis kaip gebanti savarankiškai planuoti savo ateitį ir sėkmingai integruotis į visuomeninį gyvenimą asmenybė.

Lyderystės įgūdžių ugdymas mokiniams – tai neformalaus ugdymo programa, skatinanti jaunų žmonių saviugdą, lyderystę, asmeninę iniciatyvą, kūrybiškumą, verslumą, ruošianti juos aktyviam ir prasmingam dalyvavimui visuomenės gyvenime. Ji sukurta atsižvelgiant į tai, kad paauglystė – ypatingas amžius kiekvieno žmogaus gyvenime, kai jis jau nebe vaikas, bet dar ir ne suaugęs. Šie keli metai žmogui labai svarbūs todėl, kad jis rengiasi tapti suaugusiu. Pagrindiniai principai, kurie vėliau lems jo gyvenimą ir kuriais remdamasis jis vėliau priims sprendimus, formuojami kaip tik šiame laikotarpyje.

Jaunimo lyderystės įgūdžių ugdymo programa svarbi tiems, kurie tiki, kad vaiko ir jauno žmogaus ateitis priklauso ne tik nuo to, kiek žinių jis įgis iš matematikos, lietuvių kalbos, istorijos ir kitų dalykų, tačiau taip pat nuo sąlygų, kuriomis vystosi ir formuojasi vaiko asmenybė. Programa tiems, kurie tiki, kad būtina ugdyti vaiko ir jauno žmogaus lyderystės įgūdžius, atsakingumą, neabejingumą tam, kas vyksta pasaulyje, pagarbą sau ir aplinkiniams, sugebėjimą bendrauti, spręsti problemas, domėtis gyvenimu.

Rekomendacijų pedagogams autorės atliko praktinį darbą, kurio **tikslas** – remiantis mokinių asmeninėmis savybėmis, stiprinti bei ugdyti mokinių lyderystės įgūdžius neformaliojo ugdymo veikloje.

Praktinio darbo **uždaviniai**:

1. Analizuoti mokslinę literatūrą, susijusią su lyderystės įgūdžių stiprinimu ir ugdymu.
2. Suburti neformaliojo ugdymo mokinių grupę lyderystės įgūdžiams ugdyti.
3. Naudoti mokinių amžių atitinkančius lyderystės įgūdžių ugdymo metodus.

4. Apibendrinti praktinio darbo rezultatus ir pateikti išvadas.
5. Remiantis praktinio darbo rezultatais, parengti rekomendacijas mokytojams, ugdantiems mokinių lyderystės įgūdžius.

Praktinio darbo **metodai:**

1. mokslinės literatūros analizė;
2. stebėjimas;
3. darbas grupėje;
4. pokalbiai;
5. diskusijos;
6. seminarai;
7. „Jaunimas jaunimui“;
8. minčių lietus;
9. refleksija.

1. MOKINIŲ LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS GRUPĖJE

1.1. LITERATŪROS ANALIZĖ IR METODŲ PAIEŠKA

Praktinio darbo grupė, išanalizavusi mokslinę literatūrą, nutarė, kad norint didinti paauglių lyderio kompetencijas geriausiai tinka metodai, kurie siūlomi Nijolės Sturlienės knygoje „Paauglių socialinių įgūdžių ugdymo programa“.

Programos „Tiltai 1“ metodai leidžia ugdyti gyvenimo įgūdžius bendradarbiaujant su kitais dalyviais ir vedėju, atskleidžiant save ir gaunant apibendrinančią informaciją.

Programa suskirstyta į šešis tiltus:

1. **Ekstremalų tiltas.** Šio tilto tikslas - parodyti grupės dalyviams, kaip bus dirbama, išmėginti save aktyvioje, energingoje veikloje, drauge kurti pasitikėjimo ir bendradarbiavimo atmosferą, mokytis komandinio darbo.
2. **Tyrinėtojų tiltas** skirtas įsigilinti į savo asmenybę ir jausminį pasaulį.
3. **Gelbėtojų tiltas** skirtas „gelbėtis“ nuo pavojingų savo elgesio pasireiškimų - agresijos, psichoaktyvių medžiagų vartojimo, mokytis atsisakymo įgūdžių ir įveikti stresą.
4. **Diplomatų tilte** mokomasi konstruktyvaus bendravimo, konfliktų sprendimo, aktyvaus klausymo įgūdžių.
5. **Išminčių tilte** mokomasi spręsti problemas ir priimti sprendimus.
6. **Svajotojų tilte** susitelkiama į norus ir svajones, gyvenimo tikslus, numatomi žingsniai jiems pasiekti.

Atlikdamos literatūros analizę, ieškojome atsakymų į klausimus: Kuo naudinga mokiniams ši programa ir ko išmokstama? Analizuodamos literatūrą sužinojome, kad programos metu mokiniai mokosi:

- kaip pasiekti tai, ko tikrai trokšti, ir įgyvendinti svajones;
- kaip įveikti nesėkmes;
- kaip tapti atsakingu žmogumi;
- kaip įgyti savikontrolės įgūdžių;
- kaip spręsti kylančius konfliktus sąžiningais, nesmurtiniais būdais;
- kaip atsispirti neigiamam bendraamžių spaudimui dėl alkoholio ir narkotikų, siekiant sveikos gyvensenos;
- kaip efektyviai bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais;
- kaip tapti kūrybiškesniu, aktyvesniu;

- kaip formuoti pozityvų požiūrį į save ir tobulinti asmeninius įgūdžius.

Programa sukurta taip, kad jos dalyviai aktyviai įsitrauktų į mokymosi procesą.

Grupės dydis 10 - 12 dalyvių. Toks dydis suteikia galimybę:

- bendrauti;
- leidžia kiekvienam grupės nariui aktyviai dalyvauti, pasisakyti;
- suteikia emocinį komfortą;
- užtikrina pakankamą skirtingų požiūrių ir patirties žmonių kiekį;
- palieka erdvės asmeninei kiekvieno dalyvio zonai ir galimybę patyrusiam instruktoriui nesunkiai suvaldyti grupę.

Apibendrinant literatūros analizę galime teigti, jog:

- suteikti žinių yra labai svarbu, tačiau dar svarbiau - formuoti asmenines nuostatas ir ugdyti lyderystės įgūdžius;
- neformalusis švietimas suteikia galimybę kiekvienam atrasti save;
- neformaliųjų užsiėmimų metu mokomės dirbti komandoje, o joje vietą gali rasti ir lyderis, ir tas, kuris labiau linkęs dirbti dėl bendro rezultato. Viskas priklauso nuo asmenybės;
- negali visi būti lyderiai, tada nebūtų bendradarbiavimo. O jis šiandien taip pat labai svarbus.

Praktinio darbo metu, ugdydamos mokiniams lyderystės įgūdžius, išbandėme įvairius metodus. Svarbiausia naudoti tokius metodus, kurie įtraukia visus grupės dalyvius (sąveikiuosius metodus). Dažniausiai lyderystės įgūdžių ugdymo užsiėmimų metu naudojome grupinio darbo – aktyvaus mokymo metodus.

1.2. GRUPINIO DARBO METODAI – AKTYVAUS MOKYMO METODAI

Vaikas mokosi stebėdamas kitų elgesį, kitų patirtį, todėl darbas grupėse yra labai svarbus. Valdyti grupę turi specialistas, kurio pareiga yra stebėti, ar kas nors iš dalyvių nedominuoja, ir kad visi aktyviai dalyvautų grupės darbe. Siekiant sukurti palankią aplinką grupėje būtina išmokyti gerbti kito asmens požiūrį, o tai padeda ugdyti bendravimo įgūdžius. Darbas grupėse suteikia galimybę visiems dalyviams išbandyti skirtingus vaidmenis. Atsiranda galimybių įtraukti į darbą užsisklendusius grupės narius, kurie neįnešdami savo indėlio į renginius, kitaip elgiasi mažoje grupėje.

1. Diskusija grupėse

Diskusijos grupėse suteikia galimybę dalyviams aptarti, argumentuoti bei analizuoti kokį nors klausimą. Šis metodas mokiniams padeda išklausti skirtingas nuomones, leidžia pasisakyti patiems, apsikeisti turima informacija ir formuoti savo įsitikinimus bei asmenines nuostatas. Diskusija ypač lavina klausymosi įgūdžius. Tačiau diskusijoms reikia pasiruošti, grupės vadovas turi pateikti nurodymus ir kontroliuoti diskusiją.

2. „Ledų pralaužimo“, pasitikėjimą kuriantys ir apšilimo pratimai

Šiais pratimais siekiama mokiniams padėti vienas kitą geriau pažinti ir kaip pasijusti grupėje.

3. „Smegenų šturmas“

Šis metodas naudojamas kūrybiniam mąstymui ugdyti. Jo esmė – grupės kūrybinių idėjų plėtojimas. Grupės dalyviai pažeria tiek idėjų, kiek tik gali, ir jas visas užrašo lentoje. Pirmą idėją, kaip pavyzdį, pasako specialistas. Nereikia kreipti dėmesio į tai, kad kartais idėjos atrodo kvailos. Svarbu, kad jų būtų daug. Kiekvienas grupės dalyvis pasako kokią nors idėją aptarta tema nesistengdamas jos ištobulinti. Niekas grupėje pasiūlymų negali vertinti, kritikuoti ar komentuoti: „Pozityvi ar negatyvi idėja?“ Tai padeda vaikams nebūti griežtiems sau ir kitiems. Baigiant „smegenų šturmą“ vyksta idėjų vertinimas ir pastebima, kad kartais pati kvailiausia idėja gali turėti didelį potencialą.

4. „Vaidmenų žaidimai“

Šis metodas suteikia dalyviams galimybę įgyti patirties dirbtinai sudarytomis sąlygomis, kurias galima maksimaliai priartinti prie realybės. Įsijautimas į „svetimą kailį“ padeda stiprinti supratimą, išgyvenimus, atjautą ir sudaro galimybę įvairiapusiškai suprasti situaciją. Galima paprašyti vaikų įsivaizduoti save labai skirtingose situacijose – „dramatinės situacijos“ padeda įsigilinti, išgyventi problemą. Daugeliui šis metodas patinka. Galima naudoti „vaidmenų žaidimą“, išgyvenant tam tikrus įvykius.

5. Grupiniai užrašai

Grupės dalyviai ant vatmano lapo užrašo savo mintis, tvirtinimus, atspindinčius jų poziciją, kuri susiformavo visos grupės svarstymuose ar dirbant mažoje grupėje.

6. Istorijos

Daugelis žmonių mokosi iš istorijų, pavyzdžiui, rodomų per TV, kurios yra tam tikras būdas žinioms perteikti ir moralei formuoti. Istorijos ir pasakojimai padeda paaugliams paversti savo asmeninę patirtį fantazijos išraiška ir todėl jie atskleidžia apie save tuos dalykus, kuriuos norėtų nutylėti. Skirtingi žmonės skirtingai interpretuoja tą pačią istoriją. Liaudies pasakos, pasakojimai apie gyvenimus, fantastikos elementai dažnai reikalingi mums, kad geriau padėtų suprasti mūsų problemas.

7. Atsipalaidavimo pratimai

Tokių paprastų metodų kaip atsipalaidavimo pratimų naudojimas padeda keisti vaikų negatyvias, audringas reakcijas, išmokti susidoroti su juos bauginančiomis situacijomis.

8. Grupinis piešimas

Piešimas yra svarbus saviraiškos ir bendravimo būdas ne tik tiems, kurių mąstymas būdas yra vizualinis, bet ir tiems, kuriems sunkiai sekasi kalbėti.

9. Vaidinimas

Vaidinimas - saugus būdas kalbėti apie sudėtingus dalykus. Dalyviai atlieka vaidmenis, bet ne vaidina savęs pačių, t.y. neatskleidžia savo asmeninių minčių. Vaidinimo metu tam tikrai situacijai spręsti dalyviai naudoja bendravimo įgūdžius.

10. Vertybių parinkimas

Šis metodas tinkamas tada, kai reikia išsiaiškinti dalyvių vertybes bei asmenines nuostatas kokio nors aktualaus klausimo atžvilgiu.

1.2.1. GRUPINIO DARBO METODŲ IŠBANDYMAS PRAKTIŠKAI, UGDANT MOKINIŲ LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIUS

Neringa subūrė 11-12 m. amžiaus mokinių grupę lyderystės įgūdžiams ugdyti Rokiškio rajono Obelių gimnazijoje. Užsiėmimai vyko kiekvieną savaitę antradieniais po 1 valandą. Grupėje dalyvavo 15 penktokų. Neringa pirmiausia surado tinkamą užsiėmimų patalpą, kurioje yra pakankamai vietos visiems dalyviams. Sienas papuošė vaikų darbais, kurie suteikė vaikams džiaugsmo. Paruošė pašto dėžutę, į kurią dalyviai galėjo mesti klausimus, atsiliepimus ir kita. Prieš kiekvienas pratybas gerai susipažino su temos turiniu, pateikta informacija, pratimais, pasiruošė reikiamas priemones. Užsiėmimų struktūra:

1. Pasisveikinimas. Pasisveikinimas reikalingas teigiamai, geranoriškai pasitikėjimo atmosferai sukurti ir parengti vaikus tolesniam bendram darbui.
2. Namų užduočių aptarimas. Namų užduotys yra svarbios tuo, kad savarankiškai jas atlikdamas vaikas gali apmąstyti praėjusiose pratybose išgirstą informaciją ir įgytą patirtį bei pritaikyti tai kitose pratybose.
3. Pagrindinė dalis. Šioje dalyje atliekami pratimai ir nagrinėjamos pratybų temos.
4. Grįžtamasis ryšys. Grįžtamasis ryšys yra būtinas siekiant sudaryti galimybes vaikui pasitikrinti, ar jis teisingai ir viską suprato, ko per pratybas išmoko.
5. Baigiamasis etapas. Atsisveikinimas.

Lyderystės įgūdžių ugdymo užsiėmimuose labiausiai vaikams patiko šie metodai: diskusija, žaidimai, vaidinimas, grupinis piešimas. Vedant pratybas buvo sunku valdyti emocijų ir elgesio

problemų turinčius vaikus. Tokiems „tvarkos drumstėjams“ teko priminti taisykles, ignoruoti netinkamą elgesį, pasikalbėti individualiai su vaiku bei aptarti elgesį grupėje.

Genovaitė dirbo su 13 - 14 m. amžiaus mokinių grupe Rokiškio Juozo Tūbelio progimnazijoje. Užsiėmimai vyko ketvirtadieniais po 1,5 valandos. Grupę sudarė 12 mokinių. Visi užsiėmimai vyko toje pačioje patalpoje, kurios erdvė buvo sutvarkyta taip, kad visi mokiniai matytų vieni kitų akis.

Pirmųjų užsiėmimų metu didelis dėmesys buvo skiriamas grupės sutelktumui ir taisyklių priėmimui.

Pagrindiniai darbo užsiėmimų metu principai:

1. bendradarbiavimas;
2. aktyvumas;
3. darbas grupelėse;
4. grupelių formavimas atsitiktine tvarka;
5. konfidencialumas;
6. užsiėmimų ribų laikymasis;
7. privatumo gerbimas;

Užsiėmimai buvo sudaryti iš trijų pagrindinių dalių:

1. Įvadinė dalis. Jos metu vedėjos apžvelgia, kas vyko per paskutinį užsiėmimą, paklausus mokinių, gal kas nori išsakyti savo mintis, jausmus apie tai.
2. Darbo dalis. Čia dėmesys sutelkiamas į užsiėmimo temą, o turinys priklauso nuo temos, tikslų ir grupės dinamikos.
3. Aptarimas. Aptarimo metu išsakomos mintys ir jausmai.

Kiekvieną užsiėmimą pradėdavome ir pabaigdavome vienu ritualu „pasėdėkim, kaip...“

1.2.2. DARBO GRUPĖS REFLEKSIJA

Praktinio darbo metu tarpusavyje bendravome elektroniniu paštu, telefoniniu ryšiu, 2 kartus buvome susitikę. Diskusijose aptarėme, kaip sekasi vesti pratybas? Kokie metodai patinka vaikams? Kaip suvaldyti vaikų netinkamą elgesį?

Pasidalijus patirtimi buvo lengviau planuoti tolimesnius veiksmus ir pasirinkti metodus. Praktiškai išbandę pasirinktus metodus, aptarėme labiausiai vaikams tinkančius ir mažiau veiksmingus. Pastebėjome, jog per pirmuosius užsiėmimus susidūrėme su grupės valdymo sunkumais, neužteko laiko pratimams atlikti, kai kurie dalyviai jautėsi nedrąsiai, ne visi vaikai laikėsi grupės taisyklių.

Praktinio darbo autorės, pravedusios mokinių lyderių ugdymo užsiėmimus, nusprendė, kad svarbu sukurti pasitikėjimo atmosferą grupėje ir vieningumo jausmą, kad kiekvienas dalyvis galėtų

jausti, kad jis yra priimamas visos grupės. Labai svarbu yra grupės taisyklės, vaikus išmokyti klausytis pašnekovo ir vengti bet kokių vertinimų.

Labai padėjo vedant užsiėmimus iš anksto paruoštas planas ir tinkamiausi vaikams metodai, atrinkti pagal mokinių asmenines charakterio savybes.

1.3. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados:

1. Atlikus praktinį darbą, kuriame dalyvavo 36 mokiniai 12 – 16 metų, praėjus 2 mėnesiams nuo lyderystės įgūdžių ugdymo pradžios, buvo pastebėti šie rezultatai:

- vaikai tapo atsakingesni už savo veiksmus;
- patobulėjo bendravimo įgūdžiai;
- išbandė būdus, kaip atsispirti bendraamžių spaudimui;
- atsirado geresnis savęs suvokimas ir sprendimų priėmimas.

2. Remiantis atlikto praktinio darbo duomenimis galime teigti, kad, sėkmingai ugdant mokinių lyderystės įgūdžius, labai svarbu:

- tinkamai parengti ir apmokyti socialinių įgūdžių ugdymo vadovai, mokytojai;
- tinkamai paruošta užsiėmimų vieta;
- grupės dydis ne daugiau 10-15 vaikų;
- susitikimų laikas 1- 2 akademinės val.;
- nuosekli užsiėmimų struktūra;
- sudėtingų situacijų valdymas;
- kolegų parama.

Rekomendacijos:

- Suteikti paaugliams pakankamai galimybių lavinti naujus socialinius gebėjimus kasdienio gyvenimo situacijose ir užsiėmimus organizuoti taip, kad būtų sudaromos galimybės bendrauti, pažinti vieni kitus, suprasti ir kt.
- Pristatant naują socialinį gebėjimą paaugliams reikėtų pateikti daugiau pavyzdžių iš jų kasdienio gyvenimo.
- Ugdant mokinių socialinius įgūdžius, rekomenduojame atsižvelgti į esamą ugdytinių socialinių gebėjimų lygį, amžių, poreikius, sąlygas.
- Vaikų socialinių įgūdžių ugdymą tikslinga pradėti ikimokykliniame amžiuje.

2. AKTYVI POPAMOKINĖ VEIKLA – EFEKTYVIAUSIA LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMO FORMA

2.1. ANALIZĖ IR STRATEGIJA

Atsižvelgdamos į mokinių užimtumo problemas, poreikius ir turimas galimybes, išbandėme lyderystės įgūdžių ugdymo bei psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos inovatyvius metodus, kurie ne tik padeda kontroliuoti žalingų įpročių paplitimą, bet ir yra patrauklūs, naujoviški ir tęstiniai.

Dirbome su dviem paauglių grupėmis, t.y. 12-13 ir 14-17 metų amžiaus grupėmis. Išbandėme su 12-13 metų amžiaus paaugliais diskusijos metodą, kuriame dažniausiai gimsta geriausios idėjos, nes jas pasiūlo patys mokiniai ar vadovas, svarstydami, kaip galėtume spręsti rūpimas problemas.

2011 metų ESPAD tyrimas atskleidė, kad mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui labai didelę įtaką daro tai, kaip jie praleidžia laisvalaikį. Tikslingi, organizuoti, naujoviški laisvalaikio užsiėmimai, pavyzdžiui, savaitgalio „Sniego gniūžtės“ stovyklos, susiję su žemu žalingų įpročių paplitimo lygiu.

Ši praktinė veikla padėjo mums lavinti savo lyderystę. Manome, kad organizuojant vaikams ir jaunimui patrauklius renginius, gebėjome įtraukti pačius paauglius, kad jie patys gali užsiimti patrauklia, savanoriška veikla ir laikytis nuostatų įvairiose situacijose, susijusiose su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu. Susipažinome su „Sniego gniūžtės“ ir diskusijos metodais, padedančiais įdomiau, aktyviau organizuoti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinę veiklą, taip, kad keitėsi mūsų požiūris į prevencinį darbą, o dėl to pagerėjo asmeniniai ir darbiniai santykiai ir mes pasiekėme užsibrėžtų rezultatų. Naujos prevencinio darbo formos padėjo mokyti vieniems iš kitų ir taip skatinti inovacijas, imtis efektyvių veiksmų ir tinkamų prevencinio darbo metodų. Įgiję lyderystės ugdymo darbo patirties, galime būti konsultantėmis savo ir kitų mokyklų bendruomenėms.

Praktinio darbo nauda mokykloms yra ta, kad mokyklos bendruomenės nariai turi galimybę aktyviai dalyvauti netradiciniuose psichoaktyviųjų medžiagų renginiuose. Prevenciniai renginiai praplėtė pedagogų akiratį ir kompetenciją, atskleidė prevencinio darbo mokykloje subtilybes, padėjo perimti kolegų darbo patirtį ir ją taikyti savo veikloje, paskatino efektyviau vykdyti pirminę prevenciją mokyklose.

Į prevencinius renginius kvietėme savo ir kitų mokyklų mokinius, klasių auklėtojus bei mokytojus. Dalinomės inovatyvių, patrauklių vaikams ir jaunimui metodų atlikimo eiga, kad klasių auklėtojai ir mokiniai galėtų taikyti savo mokykloje arba klasėje.

Organizuojant prevencinį darbą mokyklose išvelgėme ir galimus pavojus:

- mokiniai, kurie nesidomi vykstančiais renginiais mokykloje, gali patraukti kitus vaikus nedalyvauti;
- sunku gali būti įtraukti kitas mokyklas į bendrą veiklą dėl transporto apmokėjimo, mokytojų darbo savaitgaliais;
- mokytojai gali nedalyvauti renginiuose, nes tai nėra darbo prioritetas;
- gali trūkti lėšų, įsigyjant reikalingas priemones renginiams.

Praktinio darbo grupė, kuri nori išsiaiškinti, kokie inovatyvūs psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos metodai yra jaunimui patrauklūs, efektyvūs bei pozityvūs, sukūrė veiksmų planą, kuriame aiškiai įvardijama, kokias kiekvienas darbo grupės narys veiklas vykdys ir kokių pokyčių sieks.

Rokiškio Juozo Tūbelio progimnazijoje vyko diskusija, kurios tema „Ar reikia mokiniams drausti rūkyti?“ Tikėjome, kad diskusija bus panaši į debatus, dalyvių nuomonės išsiskirs ir kiekviena pusė gins savo poziciją.

Prieš renginį su grupės mokiniais aptarėme veiksmų planą:

1. Atlikti tyrimą „Ar rūkai?“
2. Pasikalbėti su mokiniais ir mokytojais, kuriuos kviesime į diskusiją.
3. Pasirūpinti kanceliarinėmis prekėmis.
4. Aptarti vietą, kur vyks diskusija.
5. Aptarti su vedančiaisiais diskusijos eigą.
6. Po diskusijos parašyti kreipimąsi, kuris bus pavišintas progimnazijos tinklalapyje.

Po renginio apklausėme dalyvius.

Rokiškio rajono Obelių gimnazijoje vyko intensyvaus bendravimo mokymo nacionalinė stovykla „Sniego gniūžtė“ 14 – 18 metų jaunimui.

Prieš organizuodami „Sniego gniūžtės“ stovyklą parengėme veiksmų planą, kuris susideda iš šių dalių:

I dalis (prieš stovyklą):

- Vadovų atranka – mokymai.
- Stovyklos personalo pasiskirstymas funkcijomis.
- Stovyklos viešinimas gimnazijos internetiniame puslapyje, socialiniame tinklalapyje „Facebook“.
- Stovyklos programos sudarymas.
- Kruopštus pasiruošimas stovyklos veikloms.
- Stovyklos dalyvių kvietimas – atranka.
- Stovyklos taisyklių paruošimas.
- Dalyvių suskirstymas į mažas grupes ir vadovų paskirstymas.

- Patalpų paruošimas.
- Valgiaraščio sudarymas.

II dalis (stovykla):

- Dalyvių registracija.
- Griežtas stovyklos dienotvarkės ir taisyklių laikymasis.
- Veiklų organizavimas.
- Stovyklos vertinimas. Dalyvių apklausa.

III dalis (po stovyklos):

1. Stovyklos rezultatų apibendrinimas.
2. Refleksija su stovyklos personalu, dalyviais.
3. Stovyklos rezultatų viešinimas gimnazijos internetiniame puslapyje, rajono spaudoje, socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Darbo grupė numatė šiuos pokyčių rodiklius:

1. Asmeninis lygmuo:

- Nauja patirtis dirbant inovatyviais prevenciniais darbo metodais.

2. Tarpasmeninis lygmuo:

- Mokiniai susiras naujų draugų.
- Pagerės bendravimas ir bendradarbiavimas tarp mokinių ir mokytojų.
- Mokiniai įgis naują patirtį ir gebės savarankiškai organizuoti renginį – stovyklą „Sniego gniūžtė“.
- Mokiniai į prevencinius renginius įtrauks bendraamžius iš savo ir kitų mokyklų.
- Mokiniai išmoks praleisti laisvalaikį pozityviai, be kvaišalų.

3. Darbo grupėje:

- Įgis naujų profesinių kompetencijų.

2.2. VEIKSMAI

2.2.1. STOVYKLA „SNIEGO GNIŪŽTĖ“

Rokiškio rajono Obelių gimnazijoje **vyko stovykla „Sniego gniūžtė“**, kurioje naudojama metodika „Jaunimas – jaunimui“, kur ugdoma visuomeniško bendravimo įgūdžiai ir atsakingas elgesys.

„Sniego gniūžtės“ stovyklą planuoja ir įgyvendina patys paaugliai. Jiems daug lengviau sukurti bendraamžiams malonią aplinką, kuri nėra nuobodi, skatinanti nevartoti svaigalų. Todėl jaunimas yra svarbiausias programos „Sniego gniūžtė“ veikėjas. Kodėl būtent „Sniego gniūžtė“? Šios programos pavadinimas šifruojamas taip: „Jei aš turėsiu

teigiamos įtakos tau, tu gali teigiamai paveikti ką nors kitą, ir šis efektas augs lyg sniego gniūžtė“. Programa auga greitai, kaip nuo kalno riedanti sniego gniūžtė.

Prieš stovyklą vyko paauglių į stovyklos vadovus atranka ir parengimas. Mokiniai, būsimieji stovyklos vadovai, dalyvavo mokymuose, kad jie galėtų koordinuoti ir organizuoti veiklas stovykloje.

„Sniego gniūžtė“ – tai prevencinė stovykla, kurios dėmesio centre yra vadovavimo įgūdžių, komandinio darbo ugdymas. Ji skirta 14-mečiams ir vyresnio amžiaus žmonėms. Tai – teigiamo laisvalaikio praleidimo skatinimo programa. Suteikia informaciją apie kvaišalų poveikį, ugdo atsakingo sprendimų priėmimo įgūdžius, socialinius gebėjimus, savigarbą, skatina dalyvauti prasmingoje veikloje, išmoko atpažinti, suprasti ir išreikšti savo jausmus – tai lavina žmogų, tobulina asmenybę.

Stovykloje dalyvavo 70 mokinių iš Rokiškio rajono ir kitų Lietuvos mokyklų, kurie buvo suskirstyti į 7 mažas grupes. Mažos grupės yra „Sniego gniūžtės“ siela. Jose mokiniai nevaržomi žaidė, diskutavo aktualiomis temomis, sprendė įvairias bendravimo, pasaulio suvokimo problemas, kūrė, mokėsi vadovavimo principų, mokėsi gerbti kitų nuomones ir pasitikėti savimi, atvirai kalbėtis ir išreikšti savo jausmus, priimti kritiką bei ją išsakyti taktiškai.

Užsiėmimus mažose grupelėse keitė bendri susitikimai mokyklos aktų salėje. Liūdėti nebuvo kada, kadangi kaskart mokinių laukė vis naujos užduotys, išskirtiniai pasirodymai, vaidinimai kino filmų tematika, šokiai ir žaidimai.

Naktį iš šeštadienio į sekmadienį daugelis dalyvių nemiegojo: kas šoko, kas dainavo, o kas tiesiog bendravo.

Paskutinis vakaras – ramybės ir susikaupimo laikas. Žvakių šviesoje, klausydamiesi solinio koncerto, dalyviai turėjo galimybę pamąstyti apie tai, ką šioje stovykloje patyrė, kokius žmones sutiko, ką naujo išmoko. Lyriški vadovų pasirodymai, mini spektakliai, skatina susimąstyti ir pasverti asmenines vertybes.

Stovyklos pabaigoje visų dalyvių laukė įsimintinas atsisveikinimas. Ne vienas nubraukė ašaras, nes teko išsiskirti su naujais draugais. Visi stovyklautojai gavo po voką, kuriame buvo kitų dalyvių laiškai, palinkėjimai ir mintys. Tai neleis mokiniams pamiršti įspūdingų akimirų, kurias jiems suteikė „Sniego gniūžtė“.

Apibendrinant stovyklos „Sniego gniūžtė“ veiklą, galima teigti, kad pačių mokinių organizuota veikla jaunimui yra pati patraukliausia prevencijos forma.

2.2.2. DISKUSIJOS METODAS

12-13 metų mokiniams prasideda tikrasis brendimas. Paauglystė, brendimo periodas yra pats sunkiausias mokykloje ir prieštaringiausias žmogaus gyvenime. Šiame amžiuje vyrauja

neformalaus bendravimo poreikis. Suaugusiųjų autoritetas sumažėjęs. Pamėgdžiodami kai kuriuos suaugusių elgesio įpročius ir norėdami įtvirtinti save, paaugliai ima rūkyti, vartoti alkoholinius gėrimus ar svaigintis įvairiomis psichiką veikiančiomis medžiagomis. Vaikai nori konkretaus atsakymo į klausimus, susijusius su jų socialiniu ir psichologiniu vystymusi, nori būti išklausomi, turėti galimybę garsiai pareikšti savo nuomonę įvairiais klausimais.

Diskusijos metodas gali būti patrauklus mokiniams, nes jis atitinka šio amžiaus tarpsnio ypatumus, mokiniams yra suprantamas ir lengvai įsisavinamas.

Rokiškio Juozo Tūbelio progimnazijoje vyko **diskusija „Ar reikia drausti mokiniams rūkyti?“** Diskusijoje dalyvavo 3 mokytojai, dvi pavaduotojos ugdymui, 25 mokiniai.

- Renginys prasidėjo filmuko apie draugystę ir pagalbą peržiūra ir aptarimu.
- Pristatėme tyrimą „Ar rūkai?“ Jį aptarėme.
- Diskusijos dalyvius suskirstėme į 5 grupes. Kiekviena grupė aptarė diskusijos klausimą ir surašė į lapą teiginius „Taip“ ir teiginius „Ne“.
- Grupės pristatė savo darbus.
- Diskusijos vedantysis apibendrino teiginius ir juos aptarėme.
- Pasiūlyta kiekvienai grupei padiskutuoti ir užrašyti ne mažiau dviejų, jų manymu, efektyviausių būdų, kurie formuotų mokinių negatyvią nuostatą į rūkymą ir pozityvią – į nerūkančiuosius.
- Apibendrinome būdus ir juos aptarėme.
- Aptarėme teiginius, kuriais kreipsimės į mokinius, mokytojus ir tėvus.

2.2.3. REZULTATAI IR VERTINIMAS

Stovyklos „Sniego gniūžtė“ nauda buvo įvertinta atliekant dalyvių apklausą.

Rezultatų vertinimo kriterijai:

1. dalyvių atsiliepimai po stovyklos (anketos);
2. dalyvių reakcijų stebėjimas po seminarų/ paskaitų, grupinio užsiėmimo ar pan.;
3. bendras grupelių vadovų pasitarimas po kiekvienos stovyklos dienos.

Pasibaigus stovyklai dalyviai pildė anketas, kuriose vertino renginių organizavimą, vedimą, paskaitas, seminarus, gyvenimo sąlygas ir pan. balais nuo 1 iki 10. Stovykla buvo įvertinta maždaug 9,5. Be to, apie 95% renginių dalyvių anketose nurodė, kad norėtų dalyvauti panašiuose renginiuose dažniau, apie 90 % respondentų teigė, kad renginių metu išmoko naujų dalykų ir įgytus įgūdžius bei gautą informaciją taikys savo kasdieninėje aplinkoje. Manome, jog tai įrodo mūsų vykdyto projekto efektyvumą.

Stovyklos metu kiekvieną dieną vykdavo grupelių vadovų pasitarimai, kurių tikslas – išsiaiškinti kylančius nesklandumus ir vietoje ieškoti jų sprendimų. Tai leido greitai ir operatyviai reaguoti į problemas ir užkirto kelią didesnių problemų atsiradimui. Po kiekvieno renginio buvo vykdomi bendri aptarimai, kurių dėka vis tobulinama renginių programa, randama idėjų naujiems seminarams, veikloms. Manome, kad šiais metais mūsų veikla buvo sėkminga, nes didžiąja dalimi įvykdėme užsibrėžtus tikslus ir buvome labai teigiamai įvertinti dalyvių.

Apibendrinus mokinių tyrimo rezultatus, galima daryti šias išvadas:

1. Jaunimas geba „uždegti“ bendraamžius ir įtraukti į įdomią prevencinę veiklą.
2. Paaugliai geriau moka nei mokytojai įtikinti bendraamžius sveikos gyvensenos svarba.
3. Ši stovykla paaugliams tapo kur kas daugiau nei įprasta veikla po pamokų: „Mums „Sniego gniūžtė“ yra gyvenimo būdas, reikalaujantis nemažai laiko ir jėgų, tačiau duodantis dar daugiau gerų emocijų ir prisiminimų.“
4. Savanorystė stovykloje - geras ir naudingas laisvalaikio praleidimas.
5. Paaugliai išmoko deramai bendrauti, labiau pasitikėti savimi
6. Mokiniai pripažino tapę draugiškesni, išraiškingesni, pakantesni bei stipresni dvasiškai.

Išnagrinėjus mokytojų tyrimo rezultatus, galima teigti:

1. Stovykla „Sniego gniūžtė“ suartino mokinius su dalyvavusiais pedagogais stovykloje. Jautėsi mokinių ir mokytojų santykių „sušvelnėjimas“. Bendravimas tapo glaudesnis, produktyvesnis.
2. Pasikeitė mokytojų požiūris į mokinius „blogiukus“.
3. Mokiniai stovykloje buvo geros nuotaikos, bendraujantys, nestokojantys humoro jausmo.
4. Mokytojai teigiamai vertino stovyklos veiklą ir mano, kad būtina aktyviai palaikyti mokinių iniciatyvą ir dalyvauti kartu užsiėmimuose.
5. Mokytojai mano, kad programa „Sniego gniūžtė“ yra patraukliausia jaunimui prevencijos forma.

Po **diskusijos „Ar reikia drausti mokiniams rūkyti?“** kalbant su mokytojais paaiškėjo:

1. Mokytojai pastebėjo, kad vaikai drąsiai reiškia savo nuomonę.
2. Mokinių nuomonė pagrįsta turimomis žiniomis ir stebėjimais.
3. Mokiniai siūlo idėjas, kurios jiems yra priimtinos.
4. Mokytojai diskusijos metodą žada taikyti vesdami klasės valandėles.

Mokinių nuomonės apie renginį:

1. Galimybė spręsti problemas, kurios anksčiau atrodė, kad yra suaugusiųjų reikalas.
2. Ugdo mokinių pasitikėjimą savimi.
3. Mokėsi bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais.

4. Ugdomas atsakomybės jausmas.
5. Galimybė reikšti nuomonę, nesijaudinant, kad būsi nesuprastas.

Darbo grupės refleksija:

Kas pavyko?

1. Į renginius atvyko visi kviešti dalyviai.
2. Renginiai vyko pagal planą.
3. Mokyklų bendruomenės nariai teigiamai vertino prevencines veiklas.
4. Mokiniai puikiai susitvarkė su stovyklos „Sniego gniūžtė“ iššūkiais, pavyko organizuoti veiklas bei laikytis programos reikalavimų.
5. Į prevencinį darbą įtraukėme jaunimą.
6. Į renginius atvyko dalyviai iš kitų mokyklų.

Kas nepavyko?

1. Kai kurie klasių seniūnai nėra tie žmonės, kuriems rūpėtų klasės mokinių likimas. (Apgalvoti, kuriuos mokinius kviešti į kitas diskusijas.)
2. Kai kuriuos darbus prieš renginį atlikau aš pati, nors tą galėjo padaryti vaikai: suradau filmuką, kurį aptarėme diskusijos metu, padariau skaičius (dalyvių suskirstymui į grupes).
3. Trūko lėšų renginio priemonėms įsigyti.

2.3. IŠVADOS

1. „Sniego gniūžtės ir diskusijos metodai yra mokiniams patrauklūs ir efektyvūs: mokiniai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti, ugdo atsakomybės jausmą, bei pasitikėjimą savimi.
2. Svarbią reikšmę psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai vykdyti turi tai, kad renginių (diskusijos, stovyklos „Sniego gniūžtė“) dalyviai – mokiniai iš skirtingų mokyklų, miestų. Tai sudaro puikias galimybes dalytis patirtimi, susirasti naujų draugų, praplėsti akiratį, užtikrinti prevencinio darbo tęstinumą demonstruojant sveiko gyvenimo būdo pranašumus, kaip pozityvią alternatyvą principu „Jaunimas – jaunimui“.
3. Auklėtojai, dirbdami su auklėtiniais, spręsdami problemas, išklaUSDami kiekvieno mokinio nuomonę, o mokiniai siūlys idėjas, kurios jiems yra priimtinos.
4. Į diskusijas kviešti mokinius, kurie jaučiasi atsakingi ne tik už save, bet ir už kitus.
5. Skatinti mokinius patiems organizuoti prevencines veiklas mokykloje, nes jiems daug lengviau sukurti bendraamžiams malonią aplinką, kuri nėra nuobodi, skatinanti nevartoti svaigalų.
6. Pačių mokinių savanoriškas įsitraukimas į prevencinę veiklą bei iniciatyvumas skatins pasitikėti savo ir kitų jėgomis. Susibūręs jaunimas lengviau sprendžia iškilusias problemas, aktyviau reiškia pilietinę poziciją.

7. Veiklos leido mokiniams patikrinti praktiškai, ko jie išmoko lyderystės įgūdžių ugdymo valandėlių metu.

2.4. REKOMENDACIJOS

1. Suteikti mokiniams galimybę reikšti savo nuomonę, sprendžiant bendraamžių problemas.
2. Rekomenduojame pasirenkant metodus atsižvelgti į ugdytinių amžių, poreikius, galimybes.
3. Prevenciniame darbe būtina naudoti įvairius metodus, o ne vien didaktines priemones. Tai gali būti stovyklos, diskusijos, psichologinės technikos.
4. Prevenciniame darbe būtinas komandinis darbas.
5. Aktyviai įtraukti mokinius į prevencinę veiklą ir leisti patiems organizuoti veiklas.
6. Prevenciniame darbe būtina akcentuoti gerą savijautą, nuotaiką, parodyti sveiko gyvenimo privalumus.
7. Prevencinės priemonės turi būti ilgalaikės. Vienkartiniai užsiėmimai neefektyvu.
8. Norint sėkmingai bendradarbiauti su mokiniais, mokytojai turi atvirai rodyti paaugliams savo jausmus, mintis ir norus bei vengti kaltinimų ir grasinimų.

3. MOKINIŲ LYDERYSTĖ UŽ MOKYKLOS RIBŲ

3.1. LYDERYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS GRUPĖJE, IŠEINANT

IŠ KOMFORTO ZONOS

„Gyvendamas kiekvienas žmogus turi būti pasiruošęs pasinaudoti visomis mokymosi galimybėmis – tiek plėsti savo žinias, įgūdžius ir požiūrį, tiek prisitaikyti prie kintančio, sudėtingo ir tarpusavyje priklausomo pasaulio“ (Hargreaves A., Fink D., Tvarioji lyderystė, 2008).

Darbe nagrinėjame mokinių lyderystės įgūdžių ugdymo galimybes ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

Mums, kaip socialinėms pedagogėms, svarbu ugdyti jaunų žmonių iniciatyvumą, kūrybingumą, kultūringą, harmoningą, sveiką gyvenseną, bendradarbiavimo bei lyderystės įgūdžius, gebėjimą pačiam atsinaujinti ir keistis. Siekiame mokinius lyderius suburti bendrai veiklai, padėti jiems keistis informacija, stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą, plėsti akiratį.

Praktiniam darbui atlikti ir rezultatams aprašyti rėmėmės stebėtomis situacijomis, atliktais tyrimais bei įgyvendintomis veiklomis, kai lyderių grupė susiduria su nemenkais iššūkiais ir pradeda konsoliduoti savo pastangas, kiekvienas pradeda atrasti savo atsakomybės sritis bei ribas, naudoti asmenines kompetencijas tikslingai veiklai.

Nagrinėjome, kaip mokiniams sekėsi dalyvauti ir organizuoti renginius ne tik savo mokykloje, bet ir rajone. Taip pat stebėjome mokinių kūrybiškumą, iniciatyvumą, tarpusavio bendravimą, darbą komandoje, sugebėjimą pasidalinti atsakomybėmis, motyvuoti kitus grupės narius, priimti sprendimus bei valdyti situacijas.

Manome, kad mokinių lyderystė daro poveikį bendraamžiams, savo ir kitų mokyklų bendruomenių nariams. Tai poslinkis aktyviai ir prasmingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Jaunimo lyderystės įgūdžių ugdymas svarbus tiems, kurie tiki, kad vaiko ir jauno žmogaus ateitis priklauso ne tik nuo to, kiek žinių jis įgis iš matematikos, lietuvių kalbos, istorijos ir kitų dalykų, tačiau taip pat nuo sąlygų, kuriomis vystosi ir formuojasi vaiko asmenybė.

Švietimo sistemoje dirbantis žmogus turi būti ypač kūrybiškas ir nuovokus. Svarbu ugdant mokinių lyderystę, kad jaunimas suvoktų asmeninio tobulėjimo reikšmę kasdieniniame gyvenime, suvokus, jog priimti sprendimai buvo neteisingi, nebijoti pokyčių ir pradėti iš viską naujo. Anot mokslinės literatūros autorių, viena svarbiausių lyderio savybių – gebėjimas atsikelti parklupus.

Mums parūpo išnagrinėti šį klausimą: koks pokytis įvyks mokinių lyderių grupėje, kai lyderystės veikla bus tęsiama ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

Šiame darbe buvo tęsiamas mokinių lyderystės įgūdžių ugdymas grupėje, išeinant iš komforto zonos (mokyklos) t.y. už mokyklos ribų.

Praktinio darbo metu su mokiniais lyderiais mokėmės organizuoti diskusiją kitoje aplinkoje, t.y. už mokyklos ribų. Siūlėme jaunimui išbandyti kiek kitokią diskusijų formą, kad galėtumėme ne tik išsakyti savo nuomonę, bet ir išgirsti kitus, priimti veiksmingus sprendimus.

Mokiniai lyderiai Rokiškio rajono savivaldybėje organizavo diskusiją „**Ar patyčios – įveikiamas iššūkis?**“, kurios tikslas- aptarti aktualią temą ir pasiekti bendrą sutarimą. Diskusijoje dalyvavo Švietimo, vaiko teisių apsaugos skyrių, policijos, jaunimo reikalų specialistai ir mokinių atstovai.

Diskusijos eiga. Dalyviai (40 žmonių) buvo paprašyti susėsti ratu. Vieno rato žmonių skaičius –10. Šitaip susėdę žmonės mato vienas kitą. Kiekvieno rato dalyviams vadovauja mokiniai – vedėjai, kurie taip pat yra diskusijos dalyviai, prižiūrintys, kad diskusija vyktų pagal susitartas tam tikras taisykles. Vedėjai visus „apskritojo stalo“ dalyvius supažindina su bendravimo taisyklėmis:

1. Pasisakymai turi būti trumpi, po 1–2 sakinius, kad visi spėtų pasisakyti.
2. Pasisakymai turi būti susiję tik su diskusijos tema ar nagrinėjamu klausimu.
3. Norint pasisakyti, rankos kelti nereikia. Dalyviai kalba spontaniškai.
4. Nebūtina kalbėti visiems iš eilės, bet svarbu visiems pasisakyti.
5. Diskusijoje toleruojamos įvairios nuomonės, net ir priešingos. Negalima kritikuoti.
6. Vedėjas gali sustabdyti kalbantįjį pasibaigus pasisakymo laikui ar kai nepaisoma diskusijos temos ir priminti bendravimo taisykles.

Kokio bendravimo diskusijos metu siekiame? Svarbiausia – kiekvieno žmogaus įsitraukimas į bendrą procesą. Diskusijoje svarbu ne tiek pačiam pasisakyti, kiek išgirsti kitą. Visi sprendimai priimami bendrai, bendradarbiaujant vieniems su kitais, bandant rasti bendrą nuomonę, susitarti. Svarbiausia diskusijoje ne galvoti, ką pasakysi, bet pasistengti išgirsti kiekvieną. Galvojant apie būsimą savo pasisakymą, neįmanoma atidžiai klausytis, ką kalba kiti, o tai diskutuojant labai svarbu.

Kaip pradėti konstruktyvią diskusiją? Jei dalyviai nepažįstami, rekomenduojama susipažinti. Tokios veiklos dalyvius atpalaiduoja. Pavyzdžiui, siūlome pažaisti „apskritojo stalo“ dalyviams žaidimą „Aš esu...“, kurio taisyklės:

- Pirmasis žaidėjas kreipiasi į šalia sėdintįjį, žiūri jam į akis ir sako: „Labas, aš esu Ramunė, ramioji“. (Svarbu pasakyti savo vardą ir savybę, kuri prasidėtų ta pačia raide kaip ir vardas).
- Kitas dalyvis tęsia žaidimą: „Labas, Ramune, ramioji, aš esu Monika, malonioji“.
- Trečias dalyvis pratęsia: „Labas, Ramune ramioji, labas, Monika malonioji, aš esu Raimonda, rūpestingoji“. Ir t. t.
- Vieni dalyviai kitiems gali priminti kitų vardus, todėl užsirašinėti nereikia.

- Labai svarbu žiūrėti į akis tam, su kuriuo sveikiniesi.

Kaip sutelkti diskusijos dalyvius bendram darbui? Jei norime konstruktyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo, turime išsiaiškinti vieni kitų lūkesčius, t.y. ko tikimės iš diskusijos?

Problemų pristatymas. Remiantis atliktais tyrimais, renginio metu apžvelgta patyčių situacija Rokiškio rajono mokyklose.

Darbas grupėse. Ką reikia padaryti, kad mažėtų patyčių mokyklose? Trukmė 30 min.

Eiga:

1. Kiekvienas dalyvis nurodo, kas turėtų vykti mokyklose, kad mokiniams būtų geriau.
2. Svarbu išsakyti norą, jo planuoti nereikia.
3. Vienas grupės savanoris fiksuoja visų pasiūlymus.
4. Apibūdinamas kiekvienas pasiūlymas ir ieškoma būdų, kaip tai įgyvendinti.
5. Viskas fiksuojama raštu.
6. Apibrėžiamos konkrečios veiklos siekiant tikslo, o grupės dalyviai savanoriškai pasirenka veiklas, kurias vykdys.
7. Grupės „raštininkas“ fiksuoja veiklą ir vykdytojo vardą.
8. Grupė supažindina kitas grupes su savo pasiūlymais.

Diskusijos metu mokiniai su institucijų specialistais aiškinosi apie patyčių problemos priežastis, pasekmes bei sprendimo galimybes. Specialistai ir mokiniai aktyviai išklausė vieni kitų siūlomas idėjas, kaip visoms institucijoms spręsti šią išsisknijusią problemą. Jaunimas išsakė nuomonę, jog specialistų dalyvavimas diskusijoje apie patyčių prevenciją jiems padėjo susikurti aiškia viziją, kaip efektyviau šį negatyvų reiškinį stabdyti. Iš pateiktų diskusijos dalyvių siūlymų buvo parengtas bendras nutarimas dėl patyčių mažinimo mokyklose.

Struktūruoto interviu metu mokiniai džiaugėsi, kad turėjo galimybę bendrauti ne tik su savo bendraamžiais, bet ir su institucijų specialistais. Jaunimas mano, kad diskusija ugdo sugebėjimą kritiškai mąstyti, skatina mokytis pagrįsti savo nuomonę faktais, moko diskutuoti. Tik diskutuojant galima išmokti išklaudyti kitą, įvertinti jo argumentus, aiškiai suformuluoti savo požiūrį, susitelkti ties svarbia problema ir nepasiduoti emocijoms. Mokiniai patiko dirbti mažose grupelėse, nes greičiau prieinama prie tam tikrų išvadų, rezultatų, nes kiekvienas turi galimybę išsakyti savo nuomonę. Diskusija gerai padeda pritaikyti mokinių įgytas žinias naujiems dalykams suprasti ar naujiems įgūdžiams susidaryti.

Diskusijų metodas lavina iškalbą. Diskutuodami mokiniai mokosi aiškiai reikšti savo mintis, taisyklingai tarti žodžius ir logiškai jungti juos į sakinius ir įdomiai kalbėti. Grupinėje diskusijoje mokiniai gali išbandyti savo iškalbingumą, o klausydamiesi, kaip kalba kiti, gali geriau pajusti, kaip tobulinti savo pačių kalbą.

Apibendrinant struktūruoto interviu rezultatus, galima teigti, jog mokiniai, dalyvaujantys lyderystės įgūdžių ugdymo veikloje, turi galimybę ugdyti lyderystės įgūdžius, dalyvauti aktyvioje veikloje ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų, įgyti naujų žinių ir gebėjimų, visuomeninių vertybių.

Darbo autorės taikė stebėjimo dalyvaujant metodą ugdydamos mokinių lyderystės įgūdžius už mokyklos ribų. Šio tyrimo metu mes, socialinės pedagogės, tapome stebimosios mokinių grupės narėmis ir įsitraukėme į jų veiklą. Dalyvaudamos šioje veikloje manėme, kad geriau pavyks suprasti mokinių grupės kasdienio gyvenimo įpročius, taisykles, normas bei įgytus lyderystės įgūdžius ir taip galėsime geriau paaiškinti, aprašyti tiriamą dalyką. Dalyvaudamos grupės veikloje turėjome galimybę įsikišti į stebimas situacijas – jau vien mūsų buvimas tarp tiriamųjų juos tam tikru būdu paveikia, t. y. pakeičia natūraliai nusistovėjusias aplinkas.

Prieš diskusiją daugelis mokinių buvo pasyviai nusiteikę, nes manė, jog tai bus vienas iš tų eilinių, stereotipinių pokalbių. Tačiau praėjus 10 min., diskusija mokiniams pradėjo labai patikti. Jie pastebėjo, kad suaugusiems svarbi jaunimo nuomonė ir jiems buvo gera laisvai išsakyti savo mintis bei pasiūlymus. Patiko tai, kaip grupėse vystėsi diskusija, kaip vieni kitiems užduodavo gerus klausimus apmąstymams, kaip dėmesingai išklausedavo kiekvieno išsakytą nuomonę ir stengėsi ją dar labiau išplėtoti. Visa tai labai svarbus aspektas diskusijoje.

Vienas geriausių šios diskusijos dalykų buvo tai, kad su jaunu suaugusieji bendravo draugiškai ir kaip su sau lygiais žmonėmis. Mokinių manymu, pats svarbiausias dalykas tokiose diskusijose yra ryšys tarp dalyvių ir diskusiją vedančio asmens.

Pristatydami darbo grupėse rezultatus, mokiniai sulaukė nemažai klausimų iš kitų grupių mokinių. Mokiniai tikslinosi, ar gerai suprato kitos grupės mokinių argumentus, kokiais konkrečiais pavyzdžiais gali pagrįsti savo teiginius, uždavinėjo klausimus, kurie reikalavo išsamių atsakymų. Pristatantys savo grupės darbą, mokiniai labai atsakingai gynė savo nuomonę, pateikdami naujus argumentus.

Matėsi, kad mokiniai labiau sutrinka, kada klausimus pateikia suaugusieji, tačiau suaugusiųjų geranoriškumas ir situacijos supratimas leido mokiniams atsipalaiduoti ir bendrauti laisvai. Mokiniai jautėsi pranašesni už suaugusiuosius tada, kai kalbėjo apie situacijas mokyklose. Jie labiau žino kas vyksta, kokios priežastys ir ką galima keisti, kad mokiniai jaustųsi mokykloje saugesni. Keičiant situaciją pagal mokinių pasiūlytus metodus, nes jie yra mokiniams priimtini, tuomet keičiasi ir pati situacija. Kai metodus siūlo suaugusieji, jie dažniausiai vaikams nėra įdomūs ir suprantami.

Specialistų dalyvavimas diskusijoje apie patyčių prevenciją jiems padėjo susikurti aiškia viziją, kaip efektyviau šį negatyvų reiškinį stabdyti.

Stebėjimo metu įžvelgėme, kad mokinių darbu per diskusijos metu yra svarbu ir kaip jie susėdę. Grupės nariai dažniau bendrauja, kai yra tiesioginių žvilgsnių sąlytis. Aplinka, kur nėra aiškaus centro, kur galimas didesnis pačių mokinių žvilgsnių sąlytis, labiau skatina diskutuoti.

Apibendrinant diskusijos dalyvius pastebėjome, kad ugdant mokinių lyderystės įgūdžius labai svarbu suaugusiems neužgožti mokinių iniciatyvos. Kuo daugiau suaugusieji pradeda kalbėti, reikšti savo nuomonę, tuo mažiau kalba mokiniai – todėl geriau suaugusiems labai aktyviai nesireikšti.

3.2. IŠVADOS

1. Diskusijos metodas lavina mokinių iškalbą.
2. Mokiniai mokėsi priimti kritiką iš suaugusių ir iš mokinių, į kritiką atsakyti taktiškai.
3. Diskusija ugdo sugebėjimą kritiškai mąstyti, skatina mokyti pagrįsti savo nuomonę faktais, moko diskutuoti.
4. Diskutuojant galima išmokti išklausti kitą, įvertinti jo argumentus, aiškiai suformuluoti savo požiūrį, susitelkti ties svarbia problema ir nepasiduoti emocijoms.
5. Diskusijoje, kai daugiau kalba suaugusieji, tuo mažiau kalba mokiniai – todėl geriau suaugusiems labai aktyviai nesireikšti.
6. Specialistų dalyvavimas diskusijoje apie patyčių prevenciją jiems padėjo susikurti aiškia viziją, kaip efektyviau šį negatyvų reiškinį stabdyti.
7. Mokiniai suvokė asmeninio tobulėjimo reikšmę kasdieniniame gyvenime, nes pagerėjo mokymosi vidurkis, bendravimas su bendraamžiais ir mokytojais.

3.3. REKOMENDACIJOS

1. Lyderystės įgūdžiai mokiniams turi būti ugdomi tinkamais metodais, įgalinančiais juos dalyvauti diskusijose ir priimant sprendimus.
2. Mokiniai turėtų jaustis esantys savo klasės ar mokyklos dalimi, vertinami už jų asmeninį indėlį į mokyklos, vietos bendruomenės gyvenimą.
3. Ugdant mokinių lyderystės įgūdžius labai svarbu suaugusiems neužgožti mokinių iniciatyvos.
4. Kad diskusija būtų gili ir tikrai duodanti rezultatų, labai svarbu, kad vienas iš mokinių lyderių imtųsi moderuoti diskusiją ir kad mokiniai grupėje **jaustųsi saugūs** ir galėtų kalbėtis visiškai atvirai apie savo problemas, klaidas ar rūpesčius. Todėl yra labai svarbu susitarti dėl **konfidencialumo**, kad visi asmeniškumai „neišeis“ už grupės diskusijos ribų.

LITERATŪRA

1. Abromaitienė, L. (2008). Delinkventinio elgesio pedagogika. Kaunas: Technologija.
2. Braslauskienė, R., Jonutytė, I. (2005). Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla.
3. Daukšienė, D. Gudžinskienė, V. (2002). Socialinių įgūdžių ugdymas. Žvirblių takas, 1(2), 2-6.
4. Juodaitytė, A.(2003). Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius : UAB Petro ofsetas.
5. Lions Quest “Paauglystės kryžkelės (2007). Lietuvos LIONS klubų asociacija.
6. Sturlienė, N. (2007). Socialinių įgūdžių ugdymo programa Tiltai. Kaunas: „Arx Baltica” spaudos namai.
7. „Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas“ (2009). Vilnius: Narkotikų kontrolės departamentas prie LRV.